

Вьялх тухтәрәпе калаҗатпәр

Урни чирё кашнинченех асәрханулаҳ ыйтатъ

Чәваш Республикни Патшаләх ветеринари службин информацияне сүлтәләк пуҗламәшәнчех Чәваш Республикни Роспотребнадзор управленийё Сәне Шу-пашкар сынни пәлтәрхи декабрән 13-мөшәнче Муркаш районенчи Кәнас ялө тәрәхәнче урни чирне хирёс прививка туман икө йытәпа сунарта пулнә чух пәр йытти тиләне хәваласа тытми, сәкән хыҗсан икө эрнәрен унән урни чирне паллусем паләрни, тепәр 4 кунран вәл вилни пирки пәлтәрни сарчө. Вилнө йытән пуҗ мимне лабораториере тәпчәнө хыҗсан январен 1-мөшәнче ку тәсләхре чәнах та урни чирё пулни паләрнә.

Январен 26-мөшәнче Сатракасси ял тәрәхәнчи Сәньял Очәкасси яләнче пурәнәкән А.Романов 23 сөхет те 45 минутра пахчара килти икө йытә тупәшах вөрнине асәрхатъ. Кил картишине тухсан, ампар

– Галина Тимофеевна, юлашки вәхәтра урни чирне паләртнә кашни тәсләхрә тиләсем тәп пулассө. Инфекци сараканисем шәпах вәсем мар-и?

– Сирән йытәпа пәр өнлө хирёслеме сүк. Чәнах та, урни чирән вирусө упрәнакан тәп сәл куҗ вәл – тиләсем. Чәваш Республикне 2000–2006 сүлсөнче урни чирне регистрациленө 49 тәсләхрән 61,2 процентәнче чир тиләсенче пулни паләрәт. 12,2-шер процент йытәсемпе майракаллә шултра вьялхәсенче тивет. 10,2 процентра урни чирне кушаксенче паләртнә. Маларах асәннә тәсләхрәнчә эпир сийәнчех тивәслә өссем туса ирттертөмәр: вилнө тиләсенә анализ тумә республикәри ветеринари лабораториере асәтрамәр. Йытәсенә юн кәлармасәр вөлөрнө хыҗсан сунтарса ятәмәр, килти йтти вьялхәсенә куллен пәхса тәрәссине йәкөлөрөмәр, тилә пулнә тата йытә унпа сәләснә вярәнсенә дезинфекциләремәр, тиләне ө йытәна тытнә сынсемпе медицина тәрәсләв ирттертөмәр.

– Мәнпе сәвнәшкәлах хәрү-

шә-ха урни чирё?

– Урни чирё вәл – хәрүшә инфекция. Унран чирән инкубаци тапхәрәнчә сөс сәләнса юлма пулатъ. Чир аталанма пуҗласан вара... Рассей Федерациянчә юлашки 11 сүл хушшинчә чәрчунсем хушшинчә урни чирё сарәлас хәрүшләх пәртте чакмасть-ха. Унпа сынсем чирлө хәрүшләх та пәчөк мар. Каламалла, пирән республикәра 1988 сүлтәнпа сынсем хушшинчә урни чирне тупса паләртни пулман-ха, анчах сәкә лап-ламанмалли сәлтәв мар. 2000 – 2005 сүлсөнчә сәршывра урни чирән эпизоотийө сарәлас юхам паләрма пуҗларө. Сәкән та тиләсем малти вярән та тәрәсө. Кунпа пәрлөх ялсәнчи хуҗасәр йытә-кушак та хәрүшләхә вәйләтәсө сөс. Йытә-кушак тенөрән, сәкна кәласа хәварас килет: Чәваш Республикни Министрсен Кабинечө ялсемпе хуласенчә йытәсемпе кушаксем усрамалли правиләсенә те сирәпләтрө, анчах вярәнсенчә сәкна төмшөн пит пәхәнсах каймассө-ха. Тәрәссине вара хуҗасәр йытәсем обществашән пысак йыту кәларса тәрәтрөс. Вәсем ял

айәнчә тилө пытанса ларнине куратъ те алә айне пулнә шөртөне 2-3 хутчен сәпса апа сәвәнчәх вөлөрөт. Асәрханулла кил хуҗи вилө тиләне михәнә хурса пулни-иртни сынчен тепәр куннех районти вьялхә чирөсемпе кәрешекен станцине пәлтәрөт.

Январен 29-мөшәнчә унччен эрнинех ял тәрәх сәпкәланса сүрөнө тилө Катъкас ял тәрәхәнчи Яраккасси яләнчи М.Иванов хуҗаләхне пырса кәрөт, килти йытәпа сәләснә хыҗсан хәма сарайне пытанса ларатъ. Кил хуҗи тиләне асәрхаса сарай аләкне питөрсө илет. Ялти сунарсә пырса персе пәрахсан ял сыннисем кун пирки районти вьялхә чирөсемпе кәрешекен станцине пәлтәрөсө.

Асәннә тәсләхсенә комментари пама паян хәнара районти вьялхә чирөсемпе кәрешекен станци пулхән сүмне Галина Тимофеевна Кириллова ветерач-эпизоотолога чөнтөмәр.

сыннисенә вьялхә-чөрлөхпә чәх-чөп тытса сиен кунине пәрлөх хәрүшә чир саракансем тәп пулса тәчөс. Тәсләх вярәнне урни чирнех иләр-ха: урни чирөпә чирлө йытә сыртсан, сын сийәнчех тивәслә медицина пулшәвә илмесән, сәк чирлән сывалма сүк. Сәкна шута илсе вярәнсенчи вьялхә тухтәрөсем йытәсемпе кушаксенә урни чирәнчен профилактика прививкисем тәвәсө. Анчах сәкә ялсәнчи пур йытә-кушак та профилактика мероприятийөсенә лекнине пәлтәрөст, мөншөн төсен районта паян мөн чухлө хуҗасәр йытә-кушак чупса сүренине эпир тәрөс пәлмөстө.

– Пәлме мән чәрмантарать-ха?

– Йытәвө тәрөс, анчах хуравө пәр пирән өсө сөс сыхәнман. Ял тәрәхәнчә мисө өне-вьялхә ө чәх-чөп пулнине тәп-тәрөс майлах калама пулатъ пулсан, ялсәнчә мисө йытә-кушак пулни пирки, халәхра кәлашлө, сөнөкпә шыв сине сьрнә. Сәпса вара шута илмән йытәсем вакцинациленмесө-рөх юлассө те йытәсеншән хәрүшләх кәларса тәрәтәсө.

Сәвәнпа та ЧР Министрсен Кабинечө сирәпләтнө йытәсемпе кушаксенә усрамалли правиләсенә пурнәсә кәрөтөс өрө йытә-кушаксенә учета илессе сине ял тәрәхәнчә ытларах тимлөх уйәрма тивет. Халәлөхө ку тәлөшпә вярәнсенчә тул-лин өслөсө төме сүк-ха: пәлтәр районта йытә сыртнә 40 ытла тәсләхө регистрациләремәр. Сәвәнти хуҗаллә йытәсем инкөк хыҗсан вунә кун тәрәслөвө пулчөс. Хуҗасәр йытәсем вара... каллөх ирөк-ре. Чирлө-и вәсем ө сывә – хуравө сүк.

– Хуҗасәр йытәсемпе пур сөртө те пәрешкөх кәрешмөсө тесе калама та юрамасть-тәр?

– Сәпса, аләри пурөсем те тан мар тенө пек, ку өрө те пурне те пәр сивитти айне ларта сүк. Анчах пәрне мухтаста теприне хурлани те кунта тәрөсөх мар. Чылай йл тәрәхәнчә сөс ө сине алә сулни икөкөллө шухәш сурататъ, урни чирәнчә хүтөленме пәрлөхи тимлөхө үстөрме йытатъ.

А. БЕЛОВ кәласнә.

Кун йөркинчө

Вөрөнтү те асәрхаттару пултәр

Кирек өпле инкөпә те кәрешме ялан хатәр пулни сүхатусән висине паләрмаллах чакаратъ. Сәкна шута илсе феврален 1-мөшәнчә район администрацийән ларусем ирттермөллө заләнчә чрезвычайлә лару-тәрәва асәрхаттарас тата пөтерөс, пушар хәрүшсәрләхне тивөстөрөн өнлө өскөкөн районти комиссин аплә ларәвө иртрө. Ун хыҗсан сирәпкөнчә устроитво майлә хатәр тупса паләртнә май район администрацийән сүртөнчә вярәнсә организацисемпе учрежденисенә сотрудникөсенә хәвәртарөк эвакуацилессе тренировка ирттертөмәр. Пәр сөхетө пынә вөрөнтү унта хутшәннисенә чрезвычайлә лару-тәрәва харпәр-хәйне мөнлө тытмаллине яр уссән кәтарта сәчө.

Вәрттәнләх мар, пурт-сүртөсемпе йтти сооруженисенчә тер-рорпа сыхәннә чрезвычайлә лару-тәрәва тата пушар тухас хәрүшләхә унти сынсен хәрүшсәрләхне тивөстөрме пәхнә профилактика өсөнчө сынсенә вәхәтра тата организациллө йөркөпә эвакуацилессе чи пәлтәрөшлө вярән йышәнәт. Эвакуаци тесе

сын сывләхөшөн хәрүшә лару-тәрәва (пушар-и вәл ө йтти чрезвычайлә лару-тәрәва) сынсем хәйсем тәллөн пүлөмсөнчөн маларах паләртнә эвакуаци сүлөсемпә хәрүшләх сук зонәнә тухнине апланатпәр. Сәвәнпа та мирлө вәхәтра сүртөсемпә сооруженисенчә эвакуаци тумә кирлө вәхәтра пушар сын сывләхне сиен күмөллө мар условисем тәвәсси тәп задача шултанатъ.

Мән-ха вәл эвакуаци сүлө?

Эвакуаци сүлөсем тесе эпир сүртән пәррөмөш этажөнчөн урама түрөмөнчөх коридорпа, фойөпә, пусма клетки урлә, коридор тата фойө, коридор тата пусма клетки урлә тухмалли сүлсөнә кәлатпәр. Йтти этажөнчөн пулсан, инкөк вәхәтөнчә пусма клеткинө ө 3-мөш тиллә пусма патне пыракан, сәвсем патне илсе каякан коридорпа ө фойөне, маларах паләртнә сүлөсөллө юнашар пүлөме илсө каякан сүлсөнә эвакуаци сүлөсем тәсө. Вөсем сынчө сөкленекән-анакан ө икө өннеллө сарәлса усәлакан аләксем-хапхасем, сәвәнәкән аләксем пулмалла мар.

И. СМОРНОВ,

районти патшаләх пушар надзорөн уйрәмөн пуҗләхө.

“Радиоухум – хаҗат страницине. Саккуна, йөркенө пәлетөр-и?”

Хаксем йүнөрөх чух өлкөрсө юләр

(Вөсө. Пуҗ. 1-мөш стр.)

– Уйрәм сынсен мән тумалла паян?

– Паян кашни сыннән аллинчө сүртөсем хуралтәсен техпаспорчө тата вөсем вярәнсә сөрсөн документчө пулмалла. Халө вөсен сәксенә регистрацилемелле те хәйсен сүрчөпә пахчи харпәрләх пулни сынчен калакан свидетелствәна илмеллө.

Предприятисемпе организацисем те тәрлө харпәрләх формиллө. Вөсен кашнинөх куҗман пулрәх объекчөсем пур. Ял хуҗаләх предприятийөсен, тәсләхрөн, фермәсөм, йөтемсөм тата йтти те. Сәв объектсөнә вөсем ларакан сөрсөмпе пәрлө регистрацилемеллө.

– Ку таранчөр те ку процедурәсөне ирттермесөр пурәннә, малалла та аптәрәмәпәр-ха текенсөнә мән кәланә пултәттәр? Мән усси паратъ сәкә ял сыннине, предприяцисемпе организацисөнә?

– Харпәрләхә илнө сөрсөнә, куҗман пулрәхә сүтма та, сәкпата хывма та пулатъ. “АПК аталантарасси” наци проекчөпә килөшүллөн вьялхә-чөрлөх отрасльне васкаварлә аталантарма, акә, кредит илнө чух хуҗаләхсем вөсенә сәкпата хывма пултәрәсө. Анчах манмалла мар, тивөслө документсемсөр ниҳәш банк та сирө майлә утәм тумастъ.

Предприяцисемшөн хәйсемшөнөх лайәх сәкә. Халө вөсем усә курмалли вәхәтне паләртмасәр усә курма панә сөрсөм сынчө өслөсө пурәнәсө. Вөсем тәлөшпә те усәмләх кәрөтөт

асәннә Указ. Сәк сөрсөм муниципалитәтән, урәхла кәласан, районән шултәнассө малашнө. Район сине регистрациленөсө.

Предприяцисенә те сөрсөм пур. Кәлапәр, шукулсем вөсем сынчө пахча симөс ситөнтөрсөсө. Сәвән пек сөрсөнө те регистрацилемеллө.

Тепәр тәсләх илсө кәтартам. Ял пур сөнчө вярәнсә газ вәлөсөкөн станци вярәнсә сөр те, юнашарти лаптәк та республика сөрө шултанатъ. Асәннә Указ, урәхла кәласан, пур сөр чиккисөнө те уйәрма хушатъ. Ял тәрәхәнчә чиккисөнө те уйәрмалла. Ку өнөпә үкөрчөк усәмләтнә өнтө.

Көскөн кәласан, паспортсәр сын паян мөнлө пурнәсра хәйне вярәннө тупаймасть, документсәр сөрпә, пулрәхпа та малашнө сәллах пулө. Сөрөн, куҗман пулрәхән тивөслө документсем пулмаллах. Ку пәррө.

Тепәр өнчөн, паян пулрәхшән налук түлетпәр. Ун шайнө халө тәп-тәрөс паләртәсөсө темөх те сүк пулө. Асәннә документа илнө хыҗсан унән шайнө тәп-тәрөс паләртәсө. Төң, вәл эсир паян түлөкөн хакран та пөчөкрөх пулө. Сәкән пирки татсах калама пулатъ: урәхла нимөллө сөнө налуксем валли те тумассө сәкна.

– Сәк өссөм йәлтәх түлөвпә сыхәннә. Ку өнөпә мән кәланә пултәттәр?

– Муниципалитет сөрсөнә патшаләх кадастр учөтнө илессипө сыхәннә өссөнә туса ирттерме район түлет. Куҗман пулрәх объекчөсөнә патшаләх учөтнө илессипө сыхәннә өссөмшөн

хуҗаләхсем хәйсем түлөсө.

Кунта сәкна паләртсах кәлас килет. “БТИ” МУП кәсәлхи иолөн 1-мөшөчөн сәк өссөнә туса ирттерме халичөнчөх хаксөнә 35 процент чухлө чакарнә. Ку вәл сүрт-йөре инвентаризацилөсө техпаспорт илессипө сыхәннә процедурәсөмшөн.

Сөрсөнә виснөшөн те сәмәлләхлә хаксем паләртнә. ЧР Министрсен Кабинечө ку өнөпә ятарлә сәмәлләхсем паләртрө. Пөтөм ялөпөх харәс вистөрсөсө пулсан анкартисөнә, хак 1 пин төнкөрен пысак пулмәсть. Район шайөчө ку хака татах та йүнөтөс шушәшлә: асәннә висөн 70 процентнө сөс түлеттерөсшөн.

Тепәр тәрлө сөр лаптәкөсем вөсем - сөр пайөсөм. Вөсенә харпәрләхә илөс йөркенө вулакәнсем пөлөсөсө, ку тәлөшпә өслөсөсө. Анчах та ку тәлөшпә те лару-тәрү тивөслө шайра төме сүк. Паянхи куна районта пурө 15 пин сөр пайө пулсан, 5 пин сөр пайө пирки вөсен хуҗисем кирли пирки пәлтәрчөс. 8 пин сын ку тәлөшпә та-тәклә йышәнусөм туман. 1800 сын сәв сөр пайөсөм кирлө мар төсө йышәнчөс. Феврален 15-мөшөчөн сөр пайөсөм пирки тивөслө йышәнусөм тумалла. Ял тәрәхәнчө сирө ку өсө тумә пулшәсөсө.

Сәмаха вөслөнө май тепәр хут йытсах кәласшән: хаксем йүнөрөх чух туса юлма тәрәшәр сөрө, куҗман пулрәхә харпәрләхә куҗарас йытупа сыхәннә өссөнә.

– Тавах, Альберт Николаевич, ән-ланмалла кәласнә. Л. ТУКТИНА кәласнә.

Юн кунсенчи рубрика

САККУН ВӘЛ ПУРИНШӨН ТЕ ПӨРРЕ

Паянхи рубрикәна район прокурорөн пулшәкәнө Евгений Николаевич Егоров ертсө пыратъ

Әнәссәр сөмьесөмпе өслөсси

Ырә сын пуласси ачаран паллә, төсөсө те, сәв ырә сынна воспитани парса үстөрсө өсрө шали-вали ашшө-амәшнө саккун айәпма пахатъ-и?

Е. СКВОРЦОВА, А. ИЛЛАРИОНОВ.

Түррөмөн сәлла кәлатәп: ку йытупа сине хирөслө хурав пулаймасть те. Ачәсем шула час-час сүрөмшөн, тивөстөрөкөн сәлтәвсемсөр 60 урок ытла сиктернишөн, вөрөннө вәхәтрах прөстүплени тунишөн вөсемпә пәрлө ашшө-амәшнө те саккун үмөнчө өтөт тытма тивөт. Иртнө сүл кунашкәл лару-тәрәва 58 ашшө-амәшө пөкрө. Кәсәл вәхәт уйәх ытларах сөс иртрө пулин те, сәвнәшкәл тәсләхсөмпә пирөн тәл пулмалла та пулчө.

Шкулта тата сүл ситмен сәмрәксөмпе өслөкөн комиссирө, ют пулрәхә вәрланәшән уголовнәй өс инспекцийөнчө учөтра тәрәкән 16 сүлхи Валерий Иванов ашшө хәйне воспитани парас тивөссөнә йөркөллө туманран иртнө сүлхи декабрөн 31-мөшөнчө хәй вөрөнөкөн Сосновкәри вәтам шкулта кунти вөрөнөкөнрөнөх 5 төнкө уқса тата 25 төнкө тәрәкән сигарет тапәннә.

Уйәс Янасәл ял администрацийөнчи Көртөкәсси ялөнчө 1963 сүлта суралнә Валерий Павлович Иванов хәйөн Валерий йвәлнө кирлө пек воспитани парәссипө сителөксөр өслөсө сөмьә сыхлама пәхнә сөмьә законодәтелствөне пәсни куранатъ. РФ Сөмьә Кодексөн 63-мөш статийөпә ашшө-амәшөсөм хәйсен ачисөнә тәрөс воспитани парса аталантарәсшөн йәвәллә пулса тәрәсөсө. Вөсен тивөссөнчө хәйсен ачисөн сывләхө, психиклә физкультурә тата нравственнөс аталанәвө ялан малти вярәнта пулмалла. Сәлла вара пирөн тәсләхрө йвәлнө тивөслө воспитани парәссипө сителөклө өслөсө ситерөймөнипө Валерий Павлович Иванов РФ КоАПөн 5.35 статийөнчө пәхнә административлә право йөркөнә пәснә. Халө вара уншән саккунпа килөшүллөн өтөт тытма тивөт.

Анәссәр сөмьесөм сынчен кәласнә май. Паянхи куна контролөкөн органсен учөтөнчө районти 156 анәссәр сөмьә учөтра тәрәт. Иртнө сүл район прокурорөн тата райадминистрацион өпәкәпа попечительствө органөн тавәс сывләхсөмпә район сүчө ашшө-амәшөн прависөнчөн хәтарәссипө 14 граждәнлә өс пәхса тухрө, пурнө те йытәкәнсем майлә тивөстөрчө.

Ачәсөнө вьөгөвор пама юратъ-и?

Муркашри вәтам шкулта дисциплинәна пәснәшән, хулиганла өссөмшөн, уроксенчөн тухса кәйнәшән ачәсөнө вьөгөворсем пани тәрөсөх-ши?

Ашшө-амәшөсөм.

Ку йытупа нумаях пулмәсть вярәнә тухса тәрөслөв ирттертөмәр. Каламалла, Муркашри вәтам шкулта Рассей Федерациян “Вөрөнтү сынчен” Саккунөпә өс Кодексөн пәсни тәл пулатъ. РФ өс Кодексөн 56-мөш статийөпә килөшүллөн өс килөшөвөн өнөсөм өс паракан тата өслөкөн пулса тәрәсөсө. өс Кодексөн 192-мөш статийөпә килөшүллөн өслөкөн хәйөн сине хунә өс обяваннөсөсөнә хәйөн айәпөпә кирлө пек пурнәсәмасть пулсан, өс паракан ун тәлөшпә сөс сәкнашкәл дисциплинарлә шывравсем йышәнма пултәрәт: асәрхаттару, вьөгөвор, өсрөн кәларса яни. Шкул ачи вара шкулта вөрөнөкөнсөмпе өслө хутшәнура тәманран апа дисциплинарлә майпа өтөт тыттарма майө сүк.

Рассей Федерациян “Вөрөнтү сынчен” Саккунөн 15-мөш статийөн 6-мөш пунктөпә килөшүллөн вөрөнтү учреждениөнчи дисциплина вөрөнөкөнсөмпе педагогсөм пәр-пөринчө сынләхә хисөплени сынчө никөслөнөт. Кунта вөрөнөкөнсөм тәлөшпө вәйпа тата психика вәйөпә усә курас меслет вярәнсәр.

Муркашри вәтам шкулта, чәнах та, дирөктор приказөпә 2005 сүлхи мартән 3-мөшөнчө 10-мөш класс ачинө дисциплинәна пәснәшән тата географи урокнө татнәшән, 2005 сүлхи октябрөн 13-мөшөнчө хулиганла өссөмшөн 9-мөш класра вөрөнөкөн 2 арсын ачана, вөрөнтү дисциплинине пәснәшән 5-мөш класра вөрөнөкөн 2 ачана вьөгөвор пани, 2007 сүлхи мартән 18-мөшөнчө(приказра малалла кәйнә куранатъ!) вунпөрмөш класра вөрөнөкөн уроксөнчөн хәй тәллөн кәйса сүрөнөшөн вьөгөвор тата учительсөн асәрхаттарәвнө итлөмөншөн, пәлтәрүсөн хәми сынчөн хәйне вьөгөвор пани пирки пәлтәрөкөн приказа хәй тәллөн илнөшөн сирөп вьөгөвор пани маларах асәннә саккунсөнчө паләртнә нормәсөнә пәсни пулатъ.

01 пәлтәрөт

Сивөсем тимлөх ыйтассө

Кәсәл ашә тәнә хөл кунөсөм нарәс уйәхнө ситсөн сөс пирөн өнө чән сивөсөнө илсө кәртөсө ячөс. Каярах юлса йытатпәр пулсан та, хатөри-и-ха эпир сивө сәнтәләкә? Кунта килөшүллө хурав вярәнсәртарах пулнине йышәнмах тивөт, мөншөн төсен хөл сивөсөсө ситсөн сүлленөх ялсөнчө пушар тухасләх үсөт, вуншар сүл пухнә пулрәх самантархә кәлленөт. Инкөкө сүл паракан сәлтәвсем яланхисөмөх: йәлпәри электроприборсөмпе усә курнә чух пушар хәрүшсәрләх правилисөнә пәсни, кәмакасөмпә мәррьөсөн юсавсәрләхө кун йөркинчөн тухманни, сунакан кәмакасөмпә хутса ашәтмәллө электроприборсөнә никам пәхмасәр пәрахса хәварни. Акә, юлашки сәлтәва пула феврален 4-мөшөнчө 13 сөхөт те 15 минутра Катъкас ял тәрәхәнчи Чурикасси ялөнчө пөрисөн хуҗаләхөнчө мунчана “хөрлө автан” пырса кәрөт. “Моргаушкәя” чәх-чөп фабрикин пушар машини вәхәтра ситни инкөкө вәй илмө пәмарө. Муркашран тата “Волга” хуҗаләхран пушар хуралөсөм сийәнчөх ситни те чрезвычайлә лару-тәрү сарәласан төкө пулчө.

Хөл кунөсөм иртмен-ха. Сивөсө те татах пулчө. Сунакан кәмакасөнә тата пүлөмсөнә хутса ашәтмәллө электроприборсөнә никам пәхмасәр пәрахса хәвармасан сөс инкөкөсөм пирөнтөн пәрәнса иртөс.

А. ИЗОНОВ,

районти патшаләх пушар надзорөн уйрәмөн инспекторө.